

restauratie integratie
mechelen

België - Belgique
P.B.
2800 Mechelen I
8/6080

RIMNieuws

Nummer 68 – 1e kwartaal 2005

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 -
V.U. Marc Rubben, Willem Geetsstraat 30, 2800 Mechelen

Colofon

RIM kan maar overleven met uw bijdragen. Nu we opnieuw op kruissnelheid raken, kan U van ons weer het driemaandelijkse RIM-Nieuws verwachten en de traditionele RIM-activiteiten. Aarzel dus niet en schrijf uw bijdrage van € 10,00 over op rekening 320-4195088-05 van Restauratie Integratie Mechelen..

Verwacht: een themanummer over scholen en onderwijs in Mechelen, waarbij we verder gaan kijken dan de stenen, maar ook oog hebben voor aspecten als de financiering van het onderwijs (waarom worden scholengroepen ertoe gedreven delen van hun patrimonium te verkopen?). Een boeiend nummer, dat kunnen we U nu al garanderen!

RIMNieuws is het driemaandelijks orgaan van Restauratie Integratie Mechelen v.z.w. ("RIM").

Foto's: Frans Geys
Layout: Peter Van den Bossche

Inlichtingen: RIM en Mechelenbinnestebuiten: p/a Marc Rubben,
Willem Geetsstraat 30, 2800 Mechelen (015/347864)

Email: info@rim.be

Bezoek ook de RIM website:

<http://www.rim.be>

Wet van 08/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer: de gegevens aangaande de RIM-leden zijn opgeslagen in het bestand beheerd door RIM v.z.w., en worden slechts gebruikt voor interne administratieve doeleinden. Het ledenbestand van RIM v.z.w. wordt niet aan derden medegedeeld. Als U wil kennis nemen van de gegevens over uw persoon in ons bestand, kan dit mits eenvoudige schriftelijke aanvraag (een kopie van uw identiteitskaart insluiten) aan RIM v.z.w., Dageraad straat 45, 2800 Mechelen. Indien zou blijken dat onze bestanden onjuiste gegevens bevatten, zullen deze op uw aanvraag worden aangepast.

Intro

Tien jaar na de succesvolle actie van RIM tegen de sloop van het bouwblok aan het Groen Water, heeft de kerkfabriek van Sint Rombouts de prijs voor stadsverfraaiing gekregen. Dezelfde kerkfabriek die als eigenaar van de panden tot sloop wilde overgaan. Er was een procedure voor de Raad van State nodig om de beslissing van de toenmalige gemachtigd ambtenaar van AROHM teniet te doen en aldus de eigenaar te weerhouden van afbraak van de waardevolle panden. Blijkt nu dat renovatie en herbestemming perfect kan, wat RIM ten tijde van de geplande sloop al had beklemtoond.

Allicht worden de eigenaars van vandaag bedreigde panden binnen tien jaar ook met een of andere prijs bedacht. Indien ze van hun kortzichtige sloopplannen kunnen worden afgebracht...Want kortzichtig zijn ze, de plannen van menig projectontwikkelaar. Doorgaans zijn ze ingegeven door winstbejag op korte termijn. Zelfs indien je de zaken louter economisch bekijkt, zit je er door in te spelen op korte-termijnbelangen soms helemaal naast.

De nieuwe eigenaars van het Lorettenklooster, de eigenaars van de Colomakerk en van nog een rist waardevolle gebouwen in Mechelen zouden er best aan doen enig denkwerk te verrichten alvorens onherroepelijke beslissingen te nemen. Het originele patrimonium dat ze in handen hebben brengt hen op langere termijn allicht veel meer op dan ziellose nieuwbouw.

De redactie

Vonnis geveld voor Colomakerk?

De dagen van de Colomakerk bij het begin van de Tervuursesteenweg lijken geteld. Het gebouw is nochtans waardevol en vervult een krachtige bakenfunctie.

In januari 2000 wijst de dienst stadsgebouwen in een rapport op de gebrekkige stabiliteit van de dakstructuur van de Colomakerk. Meteen hangt een zwaard van Damocles boven het gebouw. Amper twee maanden later vraagt de kerkfabriek van Coloma immers aan het stadsbestuur om het bouwmeesterschap over te nemen. Bouwmeesterschap? Jawel, de kerkfabriek wil een nieuw kerkgebouw. Cynici zullen zich afvragen of het rapport van de dienst stadsgebouwen niet het alibi is geweest om een lang gekoesterde droom waar te maken: een nieuwe kerk in de wijk Coloma. En de ontsluiting van de achterliggende gronden.

De sloop en nieuwbouw krijgt een negatief advies van de Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg. Dat sloop helemaal niet hoeft, blijkt uit de bevindingen van de Monumentenwacht, die begin februari 2001 een bouwtechnisch onderzoek uitvoert en veststelt dat de kerk niet bouwvallig is. De experts van de Monumentenwacht signaleren een aantal vrij makkelijk op te lossen problemen. Ook prof. Luc Verpoest (ingenieur-architect en een autoriteit op het vlak van laat 19de eeuwse en 20ste eeuwse bouwkunst) beveelt verder gebruik van de bestaande kerk aan.

Volgt een akkoord over de gedeeltelijke renovatie van de kerk. Het behoud van de kerktoren is een van de prioriteiten. Uit de ideeënwedstrijd die de dienst Infrastructuur heeft opgezet, kiest de kerkfabriek het ontwerp van architect Driesen. De Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg stelt de formulering van de opdracht in vraag (opdracht die is afgestemd op sloop en nieuwbouw),

maar dat mag niet baten. Op 25 februari 2003 keurt het College van Burgemeester en Schepenen het voorontwerp goed (nieuw kerkschip, behoud van de toren).

In de loop van 2003 geeft het bisdom te kennen dat het behoud van de toren niet hoeft. Op 9 maart 2003 keurt het College een aangepast ontwerp *zonder* behoud van de toren goed. Op te merken is dat het in 2000 goedgekeurde BPA voor de wijk het behoud van de kerk nog voorziet!

De architect is helemaal niet gelukkig met de nieuwe optie. Bij afbraak van de toren is er geen bakenfunctie meer en verdwijnt ook het basisprincipe van de drieledigheid (toren-schip-pastorie).

De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen erkent in oktober 2004 de monumentwaarde van de kerk en adviseert om de procedure voor de bescherming van de kerk in te zetten. De Stichting Hanswijkhoeve stelt voor om mee te zoeken naar een oplossing voor de toren. Het stadsbestuur heeft al op 22 juli 2004 een stedenbouwkundig attest aangevraagd voor de bouw van een nieuwe kerk. De aanvraag valt onder artikel 127 van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening. In dat geval wordt de beslissing genomen door de Vlaamse regering of door de gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar.

De Colomakerk slopen, betekent een krachtig baken uit het stadsbeeld verwijderen. De wijk ontleent in grote mate haar identiteit aan de kerk met haar toren die van op grote afstand zichtbaar is. Het kerkgebouw is waardevol, dezelfde architect –Eduard Careels– tekende de als monument beschermde kerken van Bonheiden en Onze-Lieve-Vrouw Waver en ook de Zimmertoren in Lier. Het ontwerp is een geslaagd voorbeeld van neogotische architectuur. Het stevige gebouw is bovendien perfect herbruikbaar.

De geschiedenis van de kerk is overigens stevig verankerd in de genese van de buurt. De gronden waarop nu het Coloma-instituut is gevestigd, waren oorspronkelijk eigendom van de familie Berthout. Het domein heette toen "Vorschenborgh", een moerassig gebied. Het domein kwam in de 18de eeuw in handen van Jean-Ernest-Guilin-Xavier Coloma, telg uit een oud geslacht afkomstig uit Catalonië. Zijn voorvaderen waren in de 16de eeuw in de Nederlanden beland in het kielzog van Alexander Farnèse. De verlichte en kunstminnende baron -die in de Bleekstraat woonde- verwierf de gronden bij de Leuvense Vaart en legde er een kunstzinnig park aan. Na de dood van Coloma kregen de terreinen een nieuwe bestemming: het domein werd een openbaar park. Het kasteel werd een café-restaurant. Het park trok heel wat publiek zodra de spoorwegverbinding Mechelen-Brussel was aangelegd.

In 1846 werd het domein eigendom van de congregatie "Les Dames de Marie." Op het vroegere domein "Coloma" verrees een klooster annex school voor meisjes uit begoede milieus. De religieuzen hadden echter ook oog voor de sociale noden en richtten een "école des pauvres" op, een "classe ménagère" en een zondagsschool voor vrouwen uit de buurt.

De "Hanswijkenhoek" was immers een dichtbevolkte arbeidersbuurt geworden. Dit dankzij de inplanting van de Centrale Werkplaats van de Belgische Spoorwegen en de verwante metaalverwerkende industrie. De inwoners van de Hanswijkenhoek behoorden tot twee parochies: OLVrouw over de Dijle en Hanswijk. Eind 19de eeuw werd de buurt een zelfstandige parochie met een voorlopige kerk. Op 6 oktober 1928 werd de nieuwe kerk geconsacereerd en ingewijd door Kardinaal Van Roey. Dat het bouwwerk was geconcipeerd door een gereputeerd architect, hoeft niet te verbazen. De nieuwe kerk was immers een verlengstuk van het prestigieuze instituut van de Dames van

Maria en bovendien was het een zet in de strijd tegen het "goddeloze" proletariaat iets verder op de Tervuursesteenweg.

Een dergelijke getuige van een stuk Mechelse geschiedenis opruimen, kàn echt niet.

De kerk van St.Jozef-Coloma: totempaal van de wijkbewoners Tervuursesteenweg met afbraak bedreigd!

Reflexienota ingediend in de wijkraad Tervuursesteenweg dd 13/09/2004

Op 18 april 1898 werd de parochie St.Jozef-Coloma officieel erkend. De voorlopige kerk, het gebouw dat nu gekend is als "Het Kranske" deed dienst als kerkgebouw. Enkele jaren later werd de nieuwe pastorij gebouwd en de huidige kerk. Meer dan een eeuw lang doet deze nu dienst als religieus gebouw en visueel ankerpunt van de buurt, onze buurt, onze wijk. De wijk Coloma. Het geheel, kerkgebouw met voorpleintje, feestzaal, pastorij, school en tuin vormen een harmonisch en uniek geheel. Een rustpunt in de verstikkende lintbebouwing eigen aan de steenweg.

Deze kerk is nu met afbraak bedreigd. Ondanks de negatieve adviezen om minstens het torengedouw te behouden, wat op zich reeds onvoldoende is, wil men het geheel platgooien en vervangen door hedendaagse architectuur, voor zover daar sprake zal van zijn.

De St. Jozef-Coloma kerk is niet louter en alleen een waardevol religieus gebouw. Het is tevens een visueel ankerpunt voor de buurtbewoners. Het geeft de wijk een identiteit, het is een kenmerk eigen aan de buurt, eigen aan de wijk. En daar mag men niet zomaar achteloos mee omspringen. Buurten en wijken hebben precies nood aan dergelijke ankerpunten. Het geeft de buurtbewoners een gemeenschappelijk gevoel, een gevoel van samenhang. Niet-buurtbewoners worden stevast georiënteerd door de dominante torenspits, van ver zichtbaar, boven de bescheiden lage woningbouw in de buurt.

Dat gevoel van samenhang wordt gesterkt door het massieve kerkgebouw. Het afbreken van dit kerkgebouw betekent meteen ook afbraak van het sociale weefsel, de binding tussen mensen, afbraak van de eigenheid, van een samenhangsgevoel. En precies dat moeten we vermij-

den in een tijd waar het individu hopeloos op zoek gaat naar houvast, naar (h)erkenning, naar bakens en vuurtorens. Naar geborgenheid en zekerheid.

Bij de oprichting van de wijkraad Tervuursesteenweg werd door het gemeentebestuur bij monde van schepen Leo Stevens, plechtig beloofd dat dergelijke belangrijke dossiers zouden ter kennis gebracht worden van de wijkraad. Het is dan ook ontzuenderend vast te stellen dat datzelfde gemeentebestuur nu de grote voorstander zou zijn van een totale afbraakpolitiek ten aanzien van onze kerk, zonder hierin ook maar in enige mate de wijkraad te kennen. Het gaat dus niet alleen om een bedreiging van een gebouw (en omgeving) maar tevens ook over de manifeste miskenning van een nochtans democratisch bedoeld initiatief als de wijkraad.

Derhalve wordt gevraagd de wijkraad op de hoogte te stellen van de plannen en intenties van alle actoren betrokken in dit dossier.

Gaat de buurt, onze wijk, de stam van St.Jozef-Coloma akkoord met het vernietigen van haar totem? Wij menen van niet.

Willy Van Duffel

OPROEP

“Mechelen beweegt.”

Letterlijk dan. Op heel wat plaatsen waar recent grote infrastructuurwerken zijn uitgevoerd, worden scheuren en verzakkingen aan gebouwen vastgesteld. RIM wil hiervan een inventaris maken en doet beroep op uw medewerking. Indien ook U nare ervaringen hebt met grote werken in de buurt, meld het ons!

Sluis van Roestenberg gaat tenonder

Een van de allereerste realisaties van RIM, de bescherming van de bovensluis op de Dijle, dreigt een slag in het water te worden.

Eeuwenlang werd Mechelen regelmatig geteisterd door overstromingen. Aan het eind van de 19de eeuw werd een ambitieus plan opgezet om dit ongemak voorgoed uit de wereld te helpen. Er werd een *afleidingsdijle* gegraven, een aftakking van even voorbij de fabriek van Roestenberg achter de Kruidtuin tot ter hoogte van de Bethaniënpolder. De werken duurden van 1895 tot 1907. De boven- en de benedensluis sloten de Dijle af .

De bovensluis op de binnendijle (“Sluis van Roestenberg”) is een uniek relict van deze waterbouwkundige werken en werd wettelijk beschermd in 1997.

Het zeldzame en merkwaardige bouwwerk –sluis en stuw naast elkaar- verkeerde tot enkele jaren geleden in gave staat. Vandaag is het voor dit beschermd monument echter vijf voor twaalf! Door een schrijnend gebrek aan onderhoud door de eigenaar (de dienst Zeeschelde) en door vandalisme is de bovensluis op korte tijd fel afgetakeld. Herstel is nog mogelijk zonder enorme kosten. Maar dan is snel ingrijpen wel de boodschap. RIM bracht de bevoegde diensten op de hoogte. Een restauratie zou er op korte termijn niet inzitten, dringende herstellingswerken allicht wel.

De redactie

Prijs voor stadsverfraaiing: **En de winnaar is...**

U hebt het vast al in de krant gelezen: het bouwblok tussen aartsbisschoppelijk paleis en het Groen Water werd de winnaar van de prijs voor stadsverfraaiing Jawel, de dekenij en de twee art-nouveauhuizen die tien jaar geleden met sloop werden bedreigd. Ondanks negatief advies van de Stad Mechelen, verleende de toenmalige gemachtigd ambtenaar van Stedenbouw (Vlaams Gewest, Antwerpen) een vergunning voor sloop van de bestaande bebouwing en voor het optrekken van een flatgebouw. RIM diende samen met een buurtbewoner een verzoekschrift in bij de Raad van State en haalde gelijk. De motivering van de beslissing van de gemachtigd ambtenaar werd volledig mank bevonden. Vandaag wordt het bouwblok –ondertussen keurig gerenoveerd- bekroond...

32 dossiers waren er. Het nieuwe reglement (uit 2003) bepaalt dat alleen niet-beschermd panden met een geldprijs kunnen worden bekroond. Eigenaars van beschermd erfgoed kunnen immers al op subsidiëring rekenen. Beschermd monumenten komen dan ook alleen in aanmerking voor een “eervolle vermelding.”

Bij de niet-beschermd panden ging zoals vermeld de eerste prijs naar het bouwblok tussen Groen Water en aartsbisschoppelijk paleis. Tweede werd het project van tapijtenhandel Van Caster in de Begijnenstraat en op de derde plaats kwamen –ex aequo- “Rerum Novarum” in Muizen en het hoekgebouw van het St.Maartenziekenhuis aan de Van Benedenlaan.

Bij de beschermd monumenten kaapte het Hof ter Linden in Battel de eerste prijs weg, gevolgd door het Hof van Coloma in de Bleekstraat en het Sint-Jansconvent in de Nonnenstraat.

Onder de loep: Mechelen Zuid

De straten tussen Brusselse- en Hombeeksesteenweg met hun gevarieerde bebouwing van sociale woningen tot fraaie burgerhuizen, de Vaart, de relicten van oude industrieën, het Vrijbroekpark: Mechelen Zuid heeft heel wat te bieden. Helaas kennen heel wat Mechelaars dit stadsdeel nauwelijks.

De wandelwijzer “Van Brusselpoort tot Vrijbroekpark” neemt je mee door Mechelen Zuid. De wandelgids is de laatste publicatie van de hand van Patrick Egels. Een eerbetoon aan Patrick is misschien een motief om “Van Brusselpoort tot Vrijbroekpark” te kopen. Maar het handige en rijk geïllustreerde gidsje –het eerste in een reeks– geeft je ook waar voor je geld. Je gaat de wijk door een heel andere bril bekijken.

“Van Brusselpoort tot Vrijbroekpark” is een uitgave van Mechelenbinnenstebuiten.

Auteur: Patrick Egels †

Foto's: Frans Geys

De brochure telt 36 pagina's, is mooi geïllustreerd en bevat een duidelijk overzichtsplannetje.

Ze is te koop voor € 4,50 in de boekhandels Forum en Salvator of te bestellen via info@kvns.be.

RIM-leden betalen slechts € 4,00 als ze het boekje op een RIM-activiteit kopen.

Wèg van Brussel én Mechelen

Kiekenfretters en Manenblussers delen geschiedenis

Brussel en Mechelen zijn niet alleen verbonden door de Zenne, de eerste spoorweg op het Europese vasteland en de breedste autosnelweg van het land met een kinderbos op de middenberm. Historisch, economisch en beleidsmatig zijn er tal van raakvlakken, verbanden en parallellen - dát is het uitgangspunt van de nieuwste uitgave van *Wèg van Brussel*. Erik Nobels van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon en Patrick Egels van Restauratie Integratie Mechelen ontwierpen samen een dubbelwandeling. “Zodra je begint te zoeken, houdt het eigenlijk niet meer op.”

Stadsgids Erik Nobels is gepassioneerd door de verbanden tussen Brussel en Mechelen. Vrij associërend leidt hij ons in Brussel langs een mogelijk ‘gelijkenissenparcours’ van het Noordstation via de Zenne, de Noordwijk, de Nieuwstraat en het Centraal Station naar de Kunstberg. Her en der wijst hij op de verbanden tussen beide steden aan de hand van verdwenen en bestaande gebouwen, spoorwegen, stations en mensen. Een brok sociale geschiedenis wordt vermengd met een scheut stedenbouw en tal van economische en historische weetjes.

Knooppunt

Nu is Brussel de hoofdstad van Europa, maar in de zestiende eeuw was Mechelen een belangrijke plaats in de Nederlanden. “Net zoals de Europese Unie tegenwoordig op zoek is naar eenheid, waren de Nederlanden dat destijds”, steekt Erik Nobels van wal. “Dat de vorsten uiteindelijk voor Mechelen kozen, heeft niet zozeer met het econo-

mische belang of de bevolkingsgrootte van die stad te maken. De bevolking was hun goed gezind, er heerste sociale rust en Mechelen was centraal gelegen. Bovendien had de stad geen politieke ambities. Daarom kozen de laatste Bourgondische hertogen voor Mechelen. En later, in 1561, koos ook de katholieke kerk voor Mechelen als hoofdstad van het aartsbisdom Mechelen. Maar ja, de gevestigde kerkadministratie is dan ook in alles een beetje later.”

Ongeveer driehonderd jaar daarna, in 1835, had Mechelen de eer om uitgeroepen te worden tot het eerste Belgische spoorwegknooppunt. Dat hadden de ‘Manenblussers’ te danken aan de centrale ligging van de stad, leerden we op school. Maar er waren ook andere redenen, weet Erik Nobels. “Spoorwegen werden gezien als een zeer efficiënte manier om troepen te vervoeren en Mechelen had verschillende kazernes, als één van de eerste steden in de Nederlanden. Ook had men in het begin nog niet voldoende door dat de trein zo’n comfortabel en zelfs mondain vervoermiddel kon worden. Het spoor werd veeleer gezien als een middel om goederen en troepen te transporteren. Mensen waren bang van treinen.” Het einde van Mechelen als spoorwegknooppunt werd ingeluid door een eerder luguber feit. “De eerste Belgische koningin overleed in Oostende, en haar lijk vanuit Oostende over Mechelen naar Brussel vervoeren... dat kon toch niet! Dat was de druppel die de emmer deed overlopen en onmiddellijk werd begonnen aan een rechtstreekse lijn tussen Brussel en Oostende!” En zo zou Brussel uitgroeien tot het definitieve knooppunt van het Belgische spoorwegnet.

Treinen en tuinen

De economische ader die de spoorweg vormde tussen Mechelen en Brussel leidde tot een belangrijke evolutie in de groente- en fruitteelt in beide steden. Erik Nobels legt uit: “Dankzij de trein had Mechelen een goede verbinding

Brusselpoort te Mechelen

Hallepoort te Brussel

met Brussel, Gent en Luik. Zo kon het met zijn goede kweekgrond veel gemakkelijker belangrijke afzetmarkten bereiken.”

“Voorheen werd in de binnenstad aan tuinbouw gedaan. Zo vind je in Brussel achter de Nieuwstraat de Peterseliestraat, de Koolstraat, enzovoorts, straatnamen die nog altijd getuigen van de kleinschalige landbouw die daar ooit bestond. Ik vermoed dat het station van de Groendreef zo lang is blijven draaien omdat er groenten werden aangevoerd. Voor de Eerste Wereldoorlog waren in die buurt de stapelhuizen van Brussel. Na de oorlog werden die afgebroken en bouwde men daar de groenteveiling van Brussel. De straatnamen in die buurt, zoals Diksmuidelaan en IJzerlaan, vloeien trouwens voort uit de eer die men wou bewijzen aan de Westhoek na het einde van de Eerste Wereldoorlog.”

Mechelse groenten en fruit verkopen in Brussel bleek een lucratieve zaak. “Als er in Mechelen 10 à 15 centiem werd betaald voor een bloemkool, kregen ze in Brussel een frank”, zegt Erik Nobels. De Mechelse groenteteelt werd een begrip in Brussel en omstreken. “Er is trouwens nog een groentewinkeltje bij de Hallepoort met het opschrift *Légumes de Malines*, een synoniem voor kwaliteit.”

Nu blijft er van de tuinbouw in Brussel niets over meer dan de straatnamen. “De *boerkozen* (tuinboeren) schoven meer en meer op naar de buitenrand. Van de ene kant was er de steeds toenemende bevolking in de hoofdstad en van de andere kant ontstond er een steeds grotere vraag naar nieuwe groente- en fruitproducten. De grond in de stad werd te waardevol om er aan landbouw te doen. Tot in de jaren zestig van de vorige eeuw was de gemeente Evere nog een van de belangrijkste witloofproducenten van ons land. Nu kun je voor witloof al bijna naar de Nederlandse grens.”

Als het druppelt in Brussel...

Voor de komst van de trein verliep het vervoer tussen Brussel en Mechelen voor een belangrijk stuk via de Zenne, maar ook dat was een complex verhaal, zegt Erik Nobels. “Mechelen had stapelrechten. Dat wil zeggen dat boten die over de Dijle of de Zenne voorbij Mechelen wilden varen, hun producten moesten uitladen, laten wegen en er een soort taks op betalen. Pas dan mochten ze verder gaan. Naarmate Brussel groeide, werd de Zenne steeds minder interessant als transportweg en bovendien bleven er de stapelrechten. Daarom werd de vaart van Willebroek naar Brussel gegraven. Zodra het kanaal er was, ging men langs het jaagpad ernaast naar Mechelen. Vroeger ging men tijdens natte periodes over Tervuren naar Brussel en tijdens droge periodes langs de Zennevlei. Wist je trouwens dat de industrie in Vilvoorde haar ontstaan te danken heeft aan de spoorweg en het kanaal? Voor die er waren, was daar niets omdat het er te vochtig was. Maar ook in Mechelen kon het vochtig zijn. Want als het druppelde in Brussel, dan overstroomde het in Mechelen. Dat was het gevolg van het rechttrekken van de Zenne.” In Brussel werd de Zenne onder de grond gestopt en verderop rechtgetrokken. Het saneren en beter laten afvloeien van het Zennewater zorgde stroomafwaarts voor problemen. “Zodra in Brussel alles was opgelost, overstroomde het in Mechelen. Geen probleem, dezelfde firma’s verkasten mee met de problemen en begonnen in Mechelen de vlieten te overwelden.”

Stedenbouw als statement

Wie Erik Nobels op steden als Brussel en Mechelen loslaat, ontdekt dat de gevels tot leven komen en dat er meer parallellen zijn dan je ooit voor mogelijk zou houden. Enthousiast van de hak op de tak springend heeft de stadsgids het plots over het Philipsgebouw in Brussel en de Euroshopping in Mechelen, allebei gebouwen op sokkels.

“Urinoirgebouwen noem ik het. Als je er eens doorheen loopt, weet je meteen wat ik bedoel. Ze zijn gebouwd vanuit een vreemde neiging om een soort omgekeerde paddestoel te creëren: onderin een gaanderij, daarboven een paar verdiepingen met parkings en dan pas het gebouw, vanuit de gedachte dat een deftige mens met zijn auto een gebouw binnenrijdt. Ook aan het Noordstation vind je dat.”

Op een boogschuit van het Philipsgebouw ligt de fraaie Brusselse Grote Markt, het doel van menige Japanse toerist. Ook Mechelen heeft zo’n trotse markt. “De Mechelse IJzeren Leen - eigenlijk een samentrekking van *ijzeren leuningen* - is tijdens de Eerste Wereldoorlog zwaar gebombardeerd, grondig verwoest en daarna heropgebouwd”, vertelt Erik Nobels. “Op hun vlucht naar Engeland hadden onze landgenoten de tuinstedengedachte leren kennen, met als gevolg dat ze meer groen en meer pleinen wilden. Maar de heropbouw is vooral gekenmerkt door het teruggrijpen naar het verleden. De neoklassieke stijl is een statement: vroeger was het goed. Precies hetzelfde zie je op de Brusselse Grote Markt, die in 1695 door de Fransen werd verwoest. Net als in 1918 was dat een periode waarin mensen verandering wilden in het maatschappelijke systeem, maar de gevestigde machten voelden die onrustgevoelens en de dreiging van woelige tijden aan. Daarom riep de oude orde in Brussel iedereen die nog over middelen beschikte op om snel mooie huizen in oude stijl op te bouwen. Om als het ware te zeggen: alles blijft zoals het was. Dezelfde akte van geloof in het verleden zie je op de IJzeren Leen in Mechelen. Het is zoals bij schaken. Als je wilt zeggen: ‘Hier ben ik, hier blijf ik’, dan moet je het middenveld bezetten. Als je een stad wilt claimen, dan moet je dat laten zien op een centrale plaats.”

Erik Nobels begint te glunderen als hij de volgende parallel in de stedenbouw in Brussel en Mechelen aansnijdt: het Hof van Nassau. “In Mechelen bevindt het Hof van Nassau zich

in een school, in Brussel is het Hof van Nassau ingekapseld in de Koninklijke Bibliotheek, de Albertina. De kapel is het enige tastbare overblijfsel van de Brusselse Sint-Rochuswijk of Jodenwijk die in 1897 tegen de vlakte ging. Toen de Albertina werd opgetrokken, in de jaren vijftig van de vorige eeuw, werd pas in laatste instantie besloten het historische gebouw in de strakke nieuwbouw te integreren. Opvallend genoeg gebeurde in Mechelen bijna hetzelfde. Daar bevindt het Hof van Nassau zich tegenwoordig op de speelplaats midden in een modernistische school in een zeer doorzichtige stijl.”

Van mensen, de dingen die voorbijgaan

Niet alleen de gebouwen, maar ook de mensen van Brussel en Mechelen vertonen heel wat gemeenschappelijke punten. Nogal wat mensen die de geschiedenis ingingen als rasechte Brusselaars zijn eigenlijk van Mechelen afkomstig. Erik Nobels noemt er twee: Vanden Boeynants en Pachéco. Vanden Boeynants, die de Noordwijk wou opwerken tot het Manhattan van België, maakte het in Brussel van slagersjongen tot premier. Het mag raar klinken, maar eigenlijk lagen de wortels van de latere christen-democraat in het socialistische milieu van Mechelen. “De grootvader van Vanden Boeynants was de uitbater van het Achturenhuis in Mechelen en hoorde dus eerder in de socialistische partij thuis. VDB was eigenlijk een migrant in Brussel. Hij werd slagersjongen, begon Frans te spreken omdat iedereen dat deed en iedereen dat verwachtte. In de jaren zestig moest het vooruitgaan, het verleden moest worden opgeruimd. VDB was er trots op die krotten te hebben opgeruimd en te hebben bijgedragen tot een toekomst van torengebouwen. Het biefstukken-socialisme zonder socialist te zijn, als het ware. Of waar het socialisme het kapitalisme trof in het opruimen van de oude maatschappij.”

JB

Wandelwijzer Spiegelbeelden

Patrick Egels' laatste uitgeve, de wandelgids "Van Brusselpoort tot Vrijbroekpark" zou de eerste worden in een reeks. Als eerbetoon aan Patrick en omdat het een interessant concept is, komt die reeks er ook. Helemaal in de visie van Patrick komen minder bekende stadsdelen (en dat niet alleen in Mechelen) aan bod, maar ook bekende buurten, vanuit een originele visie bekeken.

De wandelwijzer Spiegelbeelden Mechelen/Brussel is net van de pers gerold. Wat hebben Mechelen en Brussel met elkaar gemeen? Meer dan men op het eerste gezicht zou denken. Mechelen was ooit de hoofdstad van de Nederlanden en is nog altijd de kerkelijke hoofdstad van ons land, Brussel is de hoofdstad van België. De verbinding tussen beide centra, via de Zenne en later via het spoor, hebben een levendige handel doen ontstaan en op economisch vlak voor toenadering gezorgd. Ook op architecturaal vlak: de architectenfamilie Keldermans die in beide steden actief was, de façades die veel ouder lijken dan ze zijn, de aanleg van de stationsbuurten, de sokkelarchitectuur uit de jaren '60,...

Allemaal leuke weetjes, maar het wordt pas echt boeiend wanneer men in het straatbeeld op zoek gaat naar die parallellen en wederzijdse invloeden. Het spiegelbeelden-wandelgidsje bevat zowel een tocht door Mechelen als door Brussel. Een tocht lands de plaatsen waar de band tussen beide steden zichtbaar is.

De wandelwijzer kost € 5,95. Hij is verkrijgbaar bij de Mechelse boekhandels Salvator en Forum, en is te bestellen bij info@kvns.be. RIM-leden betalen slechts € 5,00 als zij het boekje kopen op een RIM-activiteit.

PATRICK EGELS REEKS

Volkshuisvesting in Vlaanderen: uitstappen rond sociale woningbouw die door Patrick mee voorbereid werden en die naar hem genoemd werden.

Zondag 8 mei: Instraling-uitstraling, geschiedenis van de sociale huisvesting in Willebroek.

Afspraak om 14.00 aan de Mechelse steenweg 55 te Willebroek, vooraf inschrijven: 02/ 502 38 80.

Tussen 1550 en 1560 werd de Willebroekse vaart aangelegd. Dit betekende een enorme stimulans voor de streek, met o.m. de ontwikkeling van Klein Willebroek. Niet dat Willebroek industrialiseerde. In de 19de eeuw vond men er vooral brouwerijen, jeneverstokerijen en linnenblekerijen. De bevolking leefde van landbouw en scheepvaart. Dat veranderde toen Louis De Naeyer er een papier- en stoomketelfabriek vestigde. Die man beschouwde zijn bedrijf en zijn personeel als één grote familie. Wie werkte voor De Naeyer en voldeed, was verzekerd van zijn toekomst en vond ook een job voor zijn kinderen in het bedrijf. De sociale voorzieningen die de industrieel uitbouwde beïnvloedden het gedrag van de werknemer en lieten sociale controle toe. De Naeyer wilde met zijn sociale politiek ook werken aan de reputatie van een toekomstgericht bedrijf, gericht op de wereldmarkt. In Willebroek werd de blauwe vlag vervangen door een rode, wat echter niks veranderde aan de paternalistisch-totalitaire visie op de huisvesting van werkmensen. In Willebroek vind je binnen wandelbereik vormen van sociale huisvesting uit diverse perioden, vertrekkend vanuit uiteenlopende ideologische visies. Gezien de Patrick Egelsreeks aandacht vraagt voor sociale en volkshuisvesting is dit zowat de ideale plek om ze te starten. We kunnen ons meteen afvragen hoe we het historisch erfgoed uit Willebroek kunnen veilig stellen voor de toekomst.

Zondag 15 mei: volkshuisvesting in Vilvoorde

Afspraak om 14.00 op het Heldenplein, 1800 Vilvoorde, vooraf inschrijven: 02/ 502 38 80.

Reeds in 1198 kreeg Vilvoorde stadsrechten van de hertog van Brabant. Vooral de ligging aan een belangrijke oversteekplaats op de Zenne was daarbij van belang. Vanaf de 15de eeuw kwijnde de stad echter weg. Slechts de aanwezigheid van de centrale gevangenis en de aanleg van de Willebroekse vaart hield Vilvoorde weg uit de complete vergetelheid. De industriële ontwikkeling van de tot dorp verworven stad startte rond 1870. In 1846 waren er in Vilvoorde slechts 7 ondernemingen, in 1896 al 418. De bevolking steeg van 2820 inwoners in 1813 tot 12992 in 1900. De nieuwe werkhuisen stonden midden in de oude woonkernen. De arbeiders werden in mensonwaardige toestanden in het centrum gehuisvest. Daar kwam pas na de eerste wereldoorlog verandering in. Tuinwijken als de 'Faubourg' (of St.-Antoniuswijk) en de Far West werden toen gebouwd. In de jaren 1970 kwamen daar de grootschalige appartementsgebouwen nabij het Hanssenspark bij. We lopen langs al deze verschillende volkswijken en schetsen meteen een beeld van anderhalve eeuw huisvestingsproblematiek in Vilvoorde, als exemplarisch voor de rest van Vlaanderen.

Zondag 22 mei: Geschiedenis van de sociale huisvesting te Boom

Afspraak om 14.00 aan de Onze Lieve Vrouw en St. Rochtuskerk, Grote Markt, 2850 Boom.

Het verleden van de Rupelstreek is er één van steenbakkerijen, denk maar aan Klinkaart van Piet Van Aken. Tot vandaag ziet men het contrast tussen de rijke woningen van de bazen, en de stulpjes van de werker. Ook het landschap draagt de littekens van de kleiwinning. Sommige putten dienen nu voor recreatie, anderen zijn volgestort met twij-

felchtig afval, een tijdbom voor deze en komende generaties. Maar in de Rupelstreek zijn er ook interessante huisvestingsprojecten, zoals de Beekbossen of de Braemtoren. Liefhebbers van industriële archeologie komen aan hun trekken met de Molens Rypens, die een nieuwe bestemming krijgen als woonloft. Wat bezielt de bewoners van die lofts? Koketteert men met het zweet van het verleden. Zoekt men naar nieuwe architectuur, naar een andere levensstijl?

Zondag 29 mei: *Geschiedenis van de sociale huisvesting te Hoboken*

Afspraak om 14.00 aan de Onze Lieve Vrouwekerk, Kioskplaats, 2660 Hoboken.

Wie Hoboken zegt, denkt aan metallurgie en milieuvervuiling, aan Geneeskunde voor het volk en PVDA-actie. Want na 1853, toen de Scheldedoortocht was vrijgekocht, vestigde de zware industrie zich hier massaal. Het bewonersaantal steeg van een goeie 2000 naar meer dan 10.000. Vermits er (ook?) toen niet gedacht werd over urbanisatie en grondbeleid op lange termijn leidde die explosieve bevolkingsgroei tot een wildgroei van huizen en andere gebouwen.

Maar na de tweede wereldoorlog probeerde men ook meer doordacht en op grootschalige manier aan volkshuisvesting te doen. Het project 'polderstad', met natuurgebied, industriezone, sportterreinen, een mengeling van sociale en koopwoningen strekt zich uit over 200 ha. Het werd nooit volledig verwezenlijkt, maar is toch meer dan een bezoek waard. Is de grootschalige en globale aanpak een goede tegenpool geweest voor de oorspronkelijke wildgroei? Deze wandeling reconstrueert de evolutie van Hoboken van landelijk dorp naar industriële gemeente.

Zondag 5 juni: volkshuisvesting in Sint Gillis en de Brusselse Marollen

Afspraak om 14.00 aan de Halletoren, 1060 Sint Gillis. België is het land met de oudste, systematisch bijgehouden, sociale statistieken. Het gebrek aan kwaliteit van de huisvesting in de Marollen was dus wel zeer goed gedocumenteerd. De sociale huisvestingsprojecten uit de diverse periodes mogen gerust beschouwd worden als een reactie op die soms deprimerende cijfergegevens. Maar de Marollen vandaag zijn niet langer de volkswijk van eertijds, de Marollen 'verzavelen'. Antiquairs en dure winkels verdringen de volkse handelszaken, mensen met ambitie nemen de buurt over en meten zich een sociaal imago aan. Sint-Gillis, aan de overkant van de Hallepoort heeft ook een bewogen verleden. Het plattelandsdorp werd een industriegemeente, om dan te evolueren naar een meer residentiële wijk. De verpaupering die er enkele decennia geleden merkbaar was, werd gestopt door socialist Charles Picqué. Zijn ervaring bij de Koning Boudewijnstichting, en de hefbomen die hij als minister-president van Brussel kon hanteren, mondde uit in een aantal interessante projecten te Sint-Gillis. Marollen en Sint-Gillis samen bieden een staalkaart van de woonprojecten en visies op wonen doorheen ons verleden. Een wandeling leert ons hoe onze (soms nabije) voorouders omgingen met de uitdaging om vele mensen een goede huisvesting te bezorgen, terwijl we als bevoordeeld toeschouwer nu wel kunnen nagaan of de diverse oplossingen voor deze uitdaging duurzaam en degelijk waren.

Deze reeks is een organisatie van Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon en het Masereelfonds. Leden van deze vereniging betalen €5 deelnamekosten, anderen €7. Gelieve vooraf in te schrijven op het centrale telefoonnummer 02/ 502 38 80 of via mail brussel@masereelfonds.be. Betaling voor de wandelingen gebeurt ter plaatse.

Kalender

- **zaterdag 23 april 2005**, 09.15: bezoek aan meesterwoning, Hazenstraat 23, Mechelen. Gratis voor leden. Reservatie op 0486/513543 of sylvia.thiteux@telenet.be.
- **maandag 25 april 2005**: Spiegelwandeling Brussel. Vertrek ingang Centraal station 13.00. Gratis voor leden, handelaars die meewerkten aan "Weg van Brussel", stadsgidsen en kopers van de brochure. €5,00 voor anderen.
- **zaterdag 7 mei 2005**, 09.15: voorstelling van het industriële pand waar weldra het hoofdkantoor van Natuurpunt afspraak Kardinaal Mercier plein 1. Gratis voor leden. Reservatie op 0486/513543 of sylvia.thiteux@telenet.be
- **zondag 8 mei 2005**, 14.00: Instraling-uitstraling, geschiedenis van de sociale huisvesting in Willebroek; afspraak aan de Mechelse steenweg 55 te Willebroek. Reservatie op 02/502 38 80
- **maandag 9 mei 2005**: Spiegelwandeling Mechelen. Vertrek ingang Centraal station 13.00. Gratis voor leden, handelaars die meewerkten aan "Weg van Brussel", stadsgidsen en kopers van de brochure. € 5,00 voor anderen.
- **zondag 15 mei 2005**, 14.00: Volkshuisvesting in Vilvoorde, afspraak op het Heldenplein, 1800 Vilvoorde. Reservatie op 02/502 38 80

- **zaterdag 21 mei 2005:** Spiegelwandeling Brussel. Vertrek ingang Centraal station 14.00. Gratis voor leden, handelaars die meewerkten aan "Weg van Brussel", stadsgidsen en kopers van de brochure. €5,00 voor anderen.
- **zondag 22 mei 2005, 14.00:** Geschiedenis van de sociale huisvesting te Boom, afspraak aan de Onze Lieve Vrouw en St. Rochtuskerk, Grote Markt, 2850 Boom. Reservatie op 02/ 502 38 80
- **zondag 29 mei 2005, 14.00:** Geschiedenis van de sociale huisvesting te Hoboken, afspraak aan de O.L.V. Kerk, Kioskplaats Hoboken. Reservatie op 02/502 38 80
- **zondag 5 juni 2005, 14.00:** Geschiedenis van de volkshuisvesting in Sint-Gillis en de Brusselse Marollen, afspraak aan de Hallepoort, Sint-Gillis. Reservatie op 02/502 38 80

Inhoudstafel RIMNieuws 68

Intro	3
Vonnis geveld voor Colomakerk?	4
“Mechelen beweegt.”	13
Sluis van Roestenberg gaat tenonder	14
Prijs voor stadsverfraaiing:	17
Onder de loep: Mechelen Zuid	19
Wég van Brussel én Mechelen	20
Wandelwijzer Spiegelbeelden	29
PATRICK EGELS REEKS	30
Kalender	34

Doelstellingen RIM v.z.w.

RIM v.z.w. (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM v.z.w. zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM v.z.w. wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM v.z.w. wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM v.z.w. wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.